

банчык“ вырабляўся ў Менску ў фантастычнай колькасці — 8 мільёнаў кубамэтраў за год. Хапіла ўсім.

Кароткая эпоха „кабанчыка“ скончылася ў 80-ыя. Пакладзеныя абы-як пліткі пакрысе адвальваліся з бэтонных муроў. Сёння, каб не рызыкаваць жыццямі людзей, „кабанчык“ адкалупваюць самі будаўнікі. Міне яшчэ колькі часу — і ён зусім аблезе з твару нашае зямлі як яскравы прыклад колішняга савецкага „единаобразія“.

Кава

Сяргей Шуна

Кава — слова вельмі беларускае. Гэта добра ведаюць тыя, каму даводзілася замаўляць гэты напой у якім-небудзь менскім гастраноме. Гэтае слова — як лякмусавая паперка, паводле яго цябе ідэнтыфікуюць у чарзе як беларуса.

Слова *кава* прыйшло да нас з Усходу — з Асманскай імперыі, а асманскія туркі пазычылі яго ад арабаў, у якіх яно гучала „*qahwa*“. А вось да расейцаў, прыкладам, *кава* прыйшла значна пазьней і з Захаду — таму расейскае слова „кофе“ зусім непадобнае да нашага і застаецца дагэтуль чужое для самой расейскай мовы, якая так і ня здолела яго прыстасаваць да сваёй сыстэмы.

Кава для Беларусі — новы нацыянальны сымбаль, знак далучанасці да паўзабытай намі эўрапейскай цывілізацыі. „*Кавы*“, — папросім мы — і нас зразумеюць у любой кавярні ў Польшчы, Літве, Чэхіі, Славаччыне, Украіне, карацей кажучы — у НАШАЙ Эўропе.

...Мы надоўга сыходзім у цемру ночы або ў шэрасць дня, каб аднойчы на золку вярнуцца да старога сябра, які, перш чым пра што-небудзь запытацца, пачастуе нас добрай *кавай*.

Каваль

Юрась Бушлякоў

У *каваля* на зямлі свой адвечны клопат — *каваць*. *Каваль* — стваральнік, *выкоўваючы* мэтал, ён *куе* сваю долю. У нашага *каваля* шмат славянскіх блізьнят: разам з рамяством замацавалася гэтае слова шчэ ў праславянскую пару. Беларускія *кавалі* ў даўніну былі адначасна гутнікамі — вытаплялі з руды жалеза. Пазьней, у часе *кавальскага* буму, не рабілі ўсе *кавалі* аднаго й таго ж самага — мелі свае дзялянкі: адзін мечнікам працаваў, другі замкі вырабляў, а трэйці толькі за нажы браўся. Ня менш як тры гады займала навука *кавальства* — пасля *кавалёвы* вучні станавіліся *кавалькамі*. Каб прызналі за майстра, мусіў *кавалёк* зрабіць штуку — *выкаваць* што-колечы бяз помачы. На мяжы мінулага ды нашага стагоддзьяў пакідалі ў нас *кавалі* грамадзкія кузьні ў гарадох — куплялі ўласныя дый асядалі ў вёсках. А там заўжды было поўна працы — калёсы *акаваць*, коні *падкаваць*, зрабіць сярпок ці матыгку, сякерку або сьвярдзёлак... Цанілі *каваля* — вялікі ён чалавек на зямлі. Данеслася пра гэта ў адной гісторыі, дзе *каваль* саграшыў быў, а сьлесара павесілі. Ведалі ўсе, што *добры каваль рук не апячэ*, у яго *куецца ўсё й плешчацца*. Якога ліха маглі чакаць адно ад *каваліхі*, аднак тое ўжо лья было вытрываць... Але прыйшла савецкая індустрыялізацыя і клопат *кавалёў* абмежавала: шчыравалі тыя ў

калгасных майстроўнях, куючы разам зь мільёнамі суайчыньнікаў інакшую, нечуваную на сьвеце долю. Былі *лепшае будучыні кавалямі*. І так ад *кавальства* даўнейшага адступіліся, але й шчасьця супольнага не прычкакалі. Застаюцца цяпер, пры канцы стагодзьдзя, на нашай выбоістай беларускай дарозе, дзе так няпроста стаць *кавалём свайго шчасьця*.

Каваль

Сяржук Сокалаў-Воюш

Каваль — адна з самых таямнічых, спавітых легендамі, казкамі й забабонамі асобаў. *Каваль* быў чарадзеем, чалавекам, які вырабляе з агнём і жалезам тое, што ня можа зрабіць хто заўгодна.

Магію *кавальства* адчулі бальшавікі, якія ўклалі ў рукі рабочага-малатабойца *кавальскі* молат і намовілі яго разьбіваць ланцугі рабства. „*Кавалі*“ — купалаўскі пераклад песьні „Мы кузнецы, и дух наш молод“, якая так і не загучала ў беларускім варыянце. Надта ж не стасуецца, у параўнаньні з кузьняцом, вобраз *каваля*, які куе ключы шчасьця. „*Каваль*“ — яшчэ адзін пераклад Купалы, але ўжо з польскай, дзе заміж гультайскіх прымройных ключоў гаворка ідзе пра нялёгкую, але ўзьнёслую працу і стаўленьне да гультаяў.

Слова *каваль* паходзіць ад дзеяслова *каваць*, які ёсьць у славянскіх, балцкіх і нават лацінскай ды ірляндзкай мовах. *Кавальства*, *кавальня*, *кавадла*, *падкаваць*, *падкова* — словы аднаго гнязда. „*Сам гартаваны, як меч на кавалдзе паходнай*“ — пісаў пра Вітаўта Вялікага Мікола Гусоўскі. „*Каваль-ваявода*“ — п’еса Еўсьцігнея Міровіча. „*Кавалі*“ — народны танец. Павал і Дзьмітры *Кавалёвы* — пісьменьнікі. Уладзімер *Кавальчук* — сьпявак. Міхал *Кавальчык* — рэжысэр. Аўгінья *Кавалюк* — паэтка. Віктар *Каваленка* — прэзаік. Соф’я *Кавалеўская* — фальклярыстка, а ейная аднайменьніца — першая ў сьвеце жанчына-прафэсар. Уладзімер *Кавалёнак* — касманаўт. Сяргей *Кавалёў* — праваабаронца. Сьпіс можна доўжыць да бясконцасьці.

У сярэдзіне 80-ых *кавальства* як аднаасобная праца пачало адраджацца. Новы *каваль* — перадусім мастак, які ня толькі і падкову зробіць, і каня *падкуе*...

Кавярня

Алег Дзярновіч

Гэтае месца заўжды лёгка пазнаць. Водар *кавы*, нягучная гамонка, ніхто нікуды не сьпяшаецца.

У XX стагодзьдзі *кавярні* станавіліся легендамі культураў. У першай палове стагодзьдзя ў парыскай „Ратондзе“ стала зьбіраліся вядомыя літаратары, у віленскім „Чырвоным Штралі“ рэгулярна сыходзіліся нашаніўцы. Праская „Славія“ ў 60–70-х гадох была слынным дысыдэнцкім асяродкам.

У Беларусі ўсё ж бракавала традыцыяў *кавярняў*. Іх папросту было замаля. Але беларускі горад прагнуў *кавярняў* як асяродкаў іншай рэальнасьці. У Менску на працягу 70–80-х андэграўнд ды вальнадумцы абіралі для сустрэчаў не заўжды самыя шыкоўныя *кавярні*, галоўнае, каб больш-менш хапала